

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací materiál vytvořený v projektu OP VK

Název školy:	Gymnázium, Zábřeh, náměstí Osvobození 20
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0211
Název projektu:	Zlepšení podmínek pro výuku na gymnáziu
Číslo a název klíčové aktivity:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Anotace

Název tematické oblasti:	Literatura pro vyšší gymnázium
Název učebního materiálu:	Český romantismus, počátky realismu
Číslo učebního materiálu:	VY_32_INOVACE_CJ0313
Vyučovací předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	3. ročník čtyřletého gymnázia, 7. ročník osmiletého gymnázia
Autor:	Mgr. Libuše Chudobová
Datum vytvoření:	20. 5. 2014
Datum ověření ve výuce:	29. 5. 2014
Druh učebního materiálu:	pracovní list
Očekávaný výstup:	Student chápe specifika českého romantismu, dokáže uvést hlavní rysy v souvislosti se společenským a politickým vývojem v českých zemích, zná hlavní představitele a jejich stěžejní díla.
Metodické poznámky:	Pracovní list je možné využít k samostatné práci, práci ve dvojicích, či ke skupinové práci.

ČESKÝ ROMANTISMUS, POČÁTKY REALISMU

URČI VŽDY AUTORA A DÍLO, ZE KTERÉHO JSOU NÁSLEDUJÍCÍ UKÁZKY:

1.

VOCILKA

No, to si můžu myslit, to je čeládka! To jsou pobertové! Ale nyněčko to všechno přestane, – a když budu já u vás, to užijete života! – beze všech starostí. Já se vám budu starat o cesty, o koncerty, o kasu – o všechno! Uvidíte, že vám bude přítom tuze lehko.

ŠVANDA

Nu, jestli myslíte, – můžete u mne zůstat, alespoň se mi nebude tak stejskat.

VOCILKA

Oh, milostpane, poníženež ruku libám.

ŠVANDA

Ale jste poctivý člověk?

VOCILKA

Já? Ty jemináčku, jak mě tu vidíte, samá poctivost; kdybyste mě zkrájel, samá poctivost, – a kdybyste mi chtěl milostivě tykat, měl bych taky pejchu.

ŠVANDA

I pro mne – ale jakpak vám říkají?

VOCILKA

Pantaleon Vocilka.

ŠVANDA

Hezké jméno.

VOCILKA

Anglické – sice by nebylo hezké. Já mu dělám taky čest.

ŠVANDA

Teď, milý Vocilko, – jak povídám, můžeš u mne zůstat; ale copak to bude koštovat?

VOCILKA

Ah, ah, kdopak by mluvil o takových maličkostech – mně je tu více o čest, a také vím, že nebudete nikdá na nákou hrst banknotek hledět, káby dostávala moje kapsa souchotiny. Copak vám to udělá! Za pár let máme miliony.

ŠVANDA

Za pár let? (Škrábe se za ušima). Já ti musím říct, že bych se měl už domů podívat.

VOCILKA

I podíváme se, proč ne, ale potom zarejdíme poznovu do světa. Nyněčko se budete teprva hejbat; nyněčko se budete teprva ze šlupky vylupovat. Za čtrnáct dní musíte vypadat, že vás budou chtít do kostela postavit. Oh, jen mě nechte dělat, milostpane! To bude živobyť! He, sklepníku! posluhovači! děvčata!

a) Které tři odlišné lidské typy, odkazující k obecnějším rysům národní povahy, vytvořil autor?

b) Jak autor zobrazil život na českém venkově – pravdivě, nebo idealizovaně? Který svět je protikladem k světu českému?

2.

Ráno, raničko panma vstala,

prádlo si v uzel zavázala:

”Půjdu, matičko, k jezeru,

šátečky sobě vyperu.”

Ach nechod', nechod' na jezero,

zůstaň dnes doma, moje dcero!

Já měla zlý té noci sen:

nechod', dceruško, k vodě ven.

Perly jsem tobě vybírala,

bíle jsem tebe oblikala

v sukničku jako z vodních pěn:

nechod', dceruško, k vodě ven.

Bílé šatičky smutek tají,

v perlách se slzy ukrývají,

a pátek nešťastný je den:

nechod', dceruško, k vodě ven.” –

Nemá dceruška, nemá stání,

k jezeru vždy ji cos pohání,

k jezeru vždy ji cos nutí,

nic doma, nic jí po chuti. –

První šáteček namočila –

tu se s ní lávka prolomila

a po mladičké dívčině

zavířilo se v hlubině.

Vyválily se vlny zdola,

roztáhnuły se v širá kola;

a na topole podle skal

zelený mužik zatleskal.

- a) Čím se dcera provinila a jak byla potrestána?
- b) Uveď zdvojnásobený motiv mateřské lásky v souvislosti s motivem viny a trestu: posud' osudovost jednání postav a jejich bezvýchodnost.
- c) Všimni si veršů, které napodobují zvuk valících se vln jezera. Kterého básnického prostředku zde autor užil?
- d) Jaký vliv má dialog na spád básně? Která obecná poučení vyplývají z básně?
- e) Uveď základní rysy klasické balady.
- f) Které další básně obsahují motiv mateřské lásky a viny, zásah zlé nadpřirozené bytosti, motiv dobra?

3.

Demokratický

*Nechod', Vašku, s pány na led,
mnohý příklad máme,
že pán sklouzne a sedlák si
za něj nohu zláme*

Verba docent, exempla trahunt

*„Co sám nerad, nečiň jinému!“
žáku pravil kantor kdesi,
třepaje ho za pačesy.*

Z Historie literatury české

*Českých knížek hubitelé líti:
plesnivina, moli, jezoviti.*

- a) Uveď definici epigramu. V čem spočívá jeho působivost a účinnost? Kde bývá jeho pointa? Co znamenalo slovo epigram původně?
- b) Komu jednotlivé oddíly autor ironicky věnoval?
- c) Znáš ještě jiné autory, kteří psali epigramy?

4.

"Udělalibyste dobrý skutek, milostivá paní, když byste těm lidem pomohli, ne ale almužnou," řekla babička. – "A jak tedy?" – "Tak, aby měl Kudrna po čas svého dobrého chování jistou práci, a to myslím, že by bylo u něho stálé, neboť je člověk poctivý a přičinlivý. Zaplať Pánbůh za všecko, ale almužna, milostivá paní, takovým lidem spomůže jen na čas. Koupí se to a to, někdy i nepotřebná věc, když jsou peníze v rukou, a když se to sní a roztrhá, sedí zase na holičkách, po druhé přijít si netroufá. Ale když má denně své jisté, tu mu je spomožino a milostivé paní též, když získá pracovitěho dělníka aneb věrného služebníka, a ještě k tomu udělá milostivá paní dobrý skutek." – "Pravdou máš, stařenko, ale jakou službu mu dám, muzikantovi?" – "I milostivá paní, to se snadno najde. Já vím, že by rád byl hlídačem nebo poklasným. Když by tak po těch polích chodil, mohl by nosit flašinet s sebou; beztoho když jde po poli, hraje si cestou, aby prý se vyrážel. Je to veselá kopa," doložila babička s usmáním. – "Tedy se o něho postaráme," řekla kněžna. – "Ty moje drahá, milá kněžno!" zvolala komtesa a vstala, by políbila kněžně překrásnou ruku. – "Jen při dobrých lidech stojí andělé!" pravila babička, pohleděvši na kněžnu a její schovanku. – Kněžna se odmlčela chvílku, pak tiše povídala: "Že mi ji bůh dal, za to mu nepřestanu děkovat," a hlasitěji doložila: "Takového přítele, který by mi vždy pravdu přímě a upřímně řekl, jako ty, stařenko, přála bych si mít." – "I milostivá paní, když budete chtít, najdete ho. Přítele snadněj najde, než udrží." – "Ty si myslíš, že bych si ho neuměla vážít?" – "Proč bych si to o milostivé paní myslila, to se tak vůbec stává; někdy bývá upřímné pohovoření milé, ale maně přijde nevhod, a je po přátelství." – "Máš zase pravdu. Ty ale máš ode dneška právo přijít ke mně kdykoli a říci mi cokoli, vždy tě ráda vyslechnu, a přijdeš-li s prosbou a bude-li mi jen poněkud možná, buď jista, že ti ji vyplním." – Tak řekla kněžna, vstavši od snídaně. Babička chtěla jí ruku políbit, ona ale shýbla se, políbila stařenku v líce, a ruku políbit si od ní nedala. – Děti sebraly svoje krásné dárky, ale ani se jim od milé komtesy nechtělo. "Přijďte také k nám, milostlečno," zvolala babička berouc jí Adelku z rukou. – "Přijď, přijď, slečno Hortensie!" prosily děti, "my ti nasbíráme zase jahody." – "Přijdu jistě," usmála se slečna. – "Děkujeme za všecko, milostivá paní, a buďte tu s Pánembohem!" loučila se babička. – "Jdi s Bohem!" pokynula kněžna a slečna šla s nimi přes práh.

- a) **Nositelkou jakých vlastností je babička, čím se odlišuje od ostatního prostředí? Oč se zasloužila? Jak žila a komu byla příkladem? Kde všude hledala autorka inspiraci k obrazu prosté a moudré ženy a s jakým záměrem ji vytvořila?**
- b) **Posuď vztah babičky a paní kněžny z hlediska reálné skutečnosti. Proč autorka skutečnost idealizuje?**

ŘEŠENÍ:

1. Josef Kajetán Tyl – Strakonický dudák
  - a) Švanda – lehkomyšlný, důvěřivý, snadno ovlivnitelný, dobrosrdečný, naivní, vlastenecké rysy (jakýsi prototyp venkovana)
Vocilka – výřečný, vychytralý, prospěchářský, pokrytec, podvodník, žádný vztak k rodné zemi (prototyp měšťáka)
Kalafuna – přátelský, pracovitý, ...
  - b) idealizovaně – pohádkový
2. Karel Jaromír Erben – Kytice – Vodník
  - a) nesplnila svůj slib daný Vodníkovi – smrt dítěte
  - b) matka – dcera – dítě
  - c) *Vyvalily se vlny zdola,
roztáhnuły se v širá kola;*
onomatopoeie – zvukomalba – sousloví či věta napodobuje žádaný sluchový efekt
  - d) oživuje děj, urychluje spád...
  - e) lyricko-epická skladba s pochmurným dějem a tragickým koncem, nositelem tragičnosti je nadpřirozená postava
  - f) Polednice, Zlatý kolovrat...
3. Karel Havlíček Borovský – Epigramy
  - a) Krátká satirická báseň (často má jen dva verše), která úsečně sděluje nápad či myšlenku – snaží se například upozornit na nějaký problém. Často bývá uspořádaná do obrazců. Zakladatelem byl římský básník Martialis (v antice byl epigram původně nápis věcného obsahu, jenž se umísťoval na hrob, budovu, pomník či dar). Pointa je obvykle umístěna v posledním verši.
  - b) Církvě, Králi, Vlasti, Múzám, Světu
  - c) Martialis
4. Božena Němcová – Babička
  - a) idealizovaná postava – moudrá, zručná, milující, vždy ochotná každému poradit a pomoci, silně věřící, dodržující lidové zvyky, držící se lidového moudra... Má být příkladem svým vnukům, ale i svému okolí... Nejen u své babičky, ale prostých venkovských žen vůbec...
  - b) nereálný